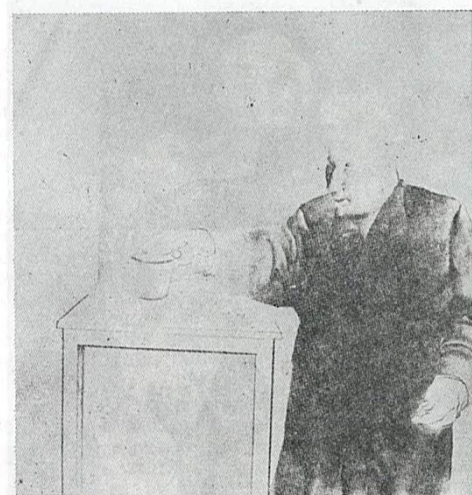

gag-art, 1974.

predrag matvejević

KULOARI U NAŠIM PRILIKAMA

senke, 1970.

Kažemo vrlo često da se o nečem »govorka po kuloarima«. Kojim kuloarima? Gdje? Tko? Kako?

Riječ *kuloari* poprimila je više značenja: ona označava kavanske i ulične priče i pre-pričavanja o nekim javnosti manje poznatim ili teže dostupnim stvarima, razgovore izvan »dopuštenog« prostora, govorkanja s ovu i s onu stranu »službenih« odredbi ili ocjena.

Kuloarski razgovori mogu imati različito porijeklo i smisao: jednom su izraz želje ili nastojanja da se oponira određenim društveno-političkim stavovima (i kao takvi ne moraju uvijek biti sami *po sebi* negativni), drugi put izražavaju neproduktivne frustracije odgovarajuće sredine, ovdje se javljaju kao svojevrsne »marginalne« tendencije (u kulturi npr.) ondje, pak, nastaju naprosto iz potrebe da se saopći ono što sredstva informacije ostavljaju po strani itd. Značenje im, dakle, nije uvijek isto i o tome valja voditi računa. U svakom slučaju, loše je kada odgovarajuće prilike dovedu do toga da kuloarski punktovi postanu jednom vrstom zamjene za *javno mnjenje*, kada se javnost informiranja svodi na polu-javno krijumčarenje informacijama.

U našoj zemlji nije se do sada javilo nešto slično *samizdatu*, što je svakako pozitivan pokazatelj, ali kuloarskom praksom različita porijekla ne oskudijevamo. Najrevniji predstavnici *kuloara* obično su *razočarani* u društvenu stvarnost, nepovjerljivi prema vodećim snagama društva, misle da bi sami učinili bolje nego što se čini (ili pak da je prije bilo bolje, da drugdje »cvatu ruže« i sl.), ne odlučujući se u pravilu ni na kakvu pozitivnu vlastitu inicijativu, ili spontanu akciju, zadovoljavajući se *verbaliziranjem* elemenata dane situacije. Takvo kuloarstvo je najčešće pasivno i jalovo: lijeno (sjedjenje je njegov osnovni stav) i brbljivo. S obzirom na način na koji se manifestira (usmena predaja mu je glavni instrument), ono je adaptirano na *sjenu*. Budući da se ne može objelodanjavati, lako se odlučuje za *tamu*: kuloarski duhovi su skloni mračnjaštvu. »Diskretni«, tajnoviti i šaputavi, oni se ne mogu zadovoljiti samo »običnim govorom«, te upriličuju različite rituale, »spiritalističke seanse« i koješta drugo, stalno priču svojevrsan *kraj svijeta* (obično u obliku metafore o skorašnjem i neminovnom padu postojećeg društva, režima, garniture na društvenom kormilu i sl.).

U znatnom broju slučajeva, naša (ne samo naša!) takozvana *tradicionalna* (polu) inteligencija, s inertnim prtljagom prošlosti i okaminama tradicionalizma u svijesti, koji joj priječi da se uključuje u povijesne projekte suvremenosti, stvara — ponekad i nesvjesno — vrlo simptomatične kuloarske *rezervate* u svim našim sredinama, pogotovo u glavnim središtima.

Za stvaranje *kuloara* nisu, ipak, jedino krivi sami *kuloari*. Njihova praksa opominje da nešto nije u redu, da su *tradicionalne* strukture žive i djelatne, da su dobile odgovarajuće poticaje na širem društvenom planu (recimo zbog određenih poteškoća, netrpeljivosti, pogrešaka ili sl.), da *sistem informiranja* nije zadovoljavajući itd.

U našim prilikama ne može se govoriti o nekoj generaliziranoj potisnutosti (osim u slučajevima stanovitih krugova koji nisu uhvatili korak s vremenom u kojem žive i ne nastoje da ga uhvate) kao osnovi *kuloarske* prakse. Postoje, međutim, različiti oblici *stare svijesti*, *konformizmi*, *autoritarne* (antisamoupravno) ponašanje, raskoraci između programa i njihovih ostvarenja, zaostalosti i mnogi drugi činioci koje bi valjalo podrobnije sociološki analizirati i koji pogoduju duhovnim stanjima o kojima je riječ. Zbog svega toga može se još uvijek označiti kao smiono pa čak i *revolucionarno* svako istinsko nastojanje da se javno iznese stvari koje se obično šapuću »po kuloarima« (bilo po onim izrazito reakcionarnim — npr. pojedinim zagrebačko-beogradsko-ljubljanskim itd. kavanama i sastajalištima — bilo pak po onim »službenim«, jer postoje i »službeni kuloari«. To nije uvijek lako i malo je onih što prihvaćaju rizik koji takav čin za sobom povlači...

NOVE KNJIGE

MIODRAG BULATOVIĆ: »LJUDI SA
ČETIRI PRSTA«

BIGZ, Beograd, 1976.

Sagledati u celini poslednji roman Miodraga Bulatovića znači dotaći se svih površinskih ili dubinskih značenjskih i metodskih slojeva kojima je knjiga segmentno građena, znači, isto tako, ući u višeznačnu metaforičnost njegovog jezika i pokušati prevesti jednu nesvakidašnju simboliku patnje, mržnje i smrti i pojednostaviti je do banalne povesti o egzistenciji nama poznatog sveta emigracije — što je samo podtekst ovoga gustog proznog kazivanja. Jer, govoreći o tome svetu, Bulatović ga nadgrađuje svojom svojevrsnom poetikom o dominaciji zla i otuda, mada ovaj roman predstavlja dalje razvijanje i obogaćivanje tematsko-strukturalnog sloja njegovog književnog opusa, ipak, s druge strane, znači i jedno istovremeno nastavljanje određenih idejnih opredeljenja iz autorovih ranijih proznih zapisa.

Govoreći o svetu emigranata i razobličavajući gotovo sve vidove stravičnih terorističkih destrukcija, autor pruža složenu nacionalno-sociološku i istorijsko-antropološku analizu ovoga savremenog problema današnjeg sveta, trudeći se da iznađe korene tog antihumanog pomenosti i dešifruje teško dostupne, ali ipak moguće vidove izlaza. Pri tome, on nema intenciju da gradi klasičnu fabulativnu konstrukciju. Niti njegovog kazivanja, samo fragmentarno usmerene ka opipljivoj *priči*, spajaju se, u konačnom ishodu, u polisemičnu hroniku sveopšteg, sveprisutnog zla, u fantazmagoričnu viziju pakla gde degradacija svega ljudskog postaje osnov opredeljenja i poimanja pojavnosti. Prema tome, *priča* je ovdje samo sporedni podtekst za simbolično-metaforično reprodukcovanje, a njeni akteri su pojedinačni simboli antimitskog zapadnoevropskog (prvenstveno nemačkog, minhenskog) pakla, u koji se bacaju tražeći neki sigurniji, bogatiji život, ili, s druge strane, slobodu koju bi im domovina uskratila. A stižu u toj potrazi do mračnih vozova gde ih pljačkaju i bacaju kroz prozore, do sumnjivih bordela, bosova čiji su gorile-panciri, do iracionalnih svinjaca vampirizma gde im krv dobija kolotok animalnosti i, konačno, do poslednje